

prof. dr hab. Eustachiusz P. Łąkotka

**Przyrodnicze i antropogeniczne uwarunkowania
występowania i hodowli kukuła inkaskiego na
terenie Księstwa Sarmacji i państw ościennych**

Publikacja przygotowana z okazji I Kongresu Wsi Sarmackiej

Czarnoleski Instytut Przyrodniczy 2008

Okładkę projektował: Sergiusz Pachełka

Skład i łamanie: Bonawentura Jaworowicz

Wydano nakładem Ministerstwa Dziedzictwa Narodowego Księstwa Sarmacji przy współudziale
Czarnoleskiego Instytutu Przyrodniczego

Oddano do druku: 27 lutego 2008

Druk ukończono w Kasztelańskich Zakładach Poligraficznych im. Dzieci Neostrady w Czarnolesie 29 lutego

Konsultacja naukowa:

Henryk K. von Thorn-Leszczyński

prof. dr hab. i w.w.i. Modrzew

Pamięci kukułów zamieszkujących almerskie ZOO
srogie męki tam cierpiących

Autor

Wprowadzenie

Kukuł inkaski na stałe wpisał się w sarmacką tożsamość narodową. Zamieszkiwał przecież te tereny od zarania dziejów i to on jest prawowitym ich gospodarzem. Ludzka jednak ekspansja sprawiła, że obecnie kukuł w znaczącym stopniu znajduje się w służbie człowieka.

Nie na darmo jednak znajduje się on w herbie Sarmacji, choć z pewnością jego sylwetka herbowa jest znacznie wyidealizowana. Pochylmy jednak głowy przed naszym symbolem i nie zapominajmy, iż bez kukuła wiele byśmy utracili jako naród.

Oprócz wartości stricte sentymentalnych kukuł inkaski¹ stanowi ważki element sarmackiej gospodarki i kultury. Jako naukowiec skupię się właśnie na ekonomicznym aspekcie egzystencji kukulej. W publikacji tej podejmę rozważania co do występowania w naturalnych warunkach oraz hodowli kukuła. Na to, gdzie występuje oraz gdzie i w jakim celu jest hodowany kukuł, ma wpływ niezliczona ilość czynników ludzkich i przyrodniczych, które determinują niesłychaną różnorodność fenotypów i genotypów w obrębie tej rodziny oraz występowanie jej przedstawicieli. Postaram się także pokrótce opisać ważniejszych członków kukulej rodziny..

O kukule inkaskim słów kilka

Na przestrzeni wieków, na skutek wielu przyczyn wykształciło się wiele gatunków kukuła. Medialnie istnieje de facto jedynie kukuł inkaski, ale wielokrotnie nazywamy tak inne gatunki, co wynika z naszej niewiedzy i stosunkowo niewielu badań, jakich w tym kierunku poczyniono.

Kukuł inkaski (łac. *Phaenicophaeinae inca*) to duży ptak z rodziny kukułów. Najstarsze szczątki kukuła – sprzed ok. pół miliona lat – odnaleziono w pobliżu Scrios-atha-Morvan i uznaje się, że stamtąd się on wywodzi. Jednak przez ten czas trwała nieustanna ekspansja tego gatunku. Dziś duże naturalne skupiska tego ptaka spotkamy także w okolicach Gellonii, gdzie występują rozległe, otwarte przestrzenie, preferowane przez kukuła.

Kukuł to dość duży ptak, osiągający 75 cm wysokości, ważący od 10 do nawet 27 kg. Posiada charakterystycznie zakrzywiony dziób i szare upierzenie z białym ogonem.

Wbrew obiegowej opinii nie wszystkie kukuły odlatują latem do Scholandii, gdzie żywią się piaskami scholandzkimi.

Większość osobników pozostaje na terenie Sarmacji i zadowala się piaskami morwańskimi, czy pokarmem zostawianym przez człowieka. Jak dotąd nie wiadomo, jak kukuły dysponujące tak rachitycznymi skrzydłami pokonują znaczne odległości².

Kukule gody odbywają się jesienią. Samce kopulują z kilkunastoma samicami, pojedynczy stosunek trwa nawet cztery godziny, dlatego wiele z nich pada z wyczerpania.

Długie podróże, intensywny tryb życia i działalność ludzka sprawiają, że obecnie kukuł inkaski jest praktycznie gatunkiem wymarłym. Mimo ochrony prawnej, nadal wiele młodych przerabia się na cenione w całym Księstwie pasztety.

¹ I inne gatunki należące do dość licznej rodziny *Phaenicophaeinae*.

² Podczas niemal miesięcznej podróży do Scholandii na ogół ginie niemal połowa z wyruszających!

Kukuła rodzina

Jak już wcześniej wspomniałem, w obliczu zmian zachodzących w świecie wykształciło się, m.in. na skutek ingerencji ludzkiej, wiele gatunków i odmian kukuła w rodzinie *Phaenicophaeinae*, bliżej lub dalej spokrewnionych z kukułem inkaskim. Pokróćce opiszę więc każdy z nich.

Pierwszym gatunkiem, który wykształcił się z kukuła inkaskiego jest **kukuł teutoński** (*Phaenicophaeinae teutona*). Gatunek ten naturalnie występuje jedynie w obrębie Wysp Teutońskich. Do dziś nie wiadomo na pewno, jak trafić tam mogły pierwsze osobniki - najpopularniejszą obecnie jest teoria twierdząca, jakoby kukuł inkaski dotarł tutaj na statkach handlowych. Naukowcy są jednak zgodni co do tego, jak wykształciły się charakterystyczne cechy osobnicze kukuła teutońskiego. Długie nogi umożliwiają sprawniejsze poruszanie się po skalistych wzgórzach Teutonii, a wydłużona szyja umożliwia zwiększoną penetrację w celu zdobycia pożywienia, którego na tych terenach jest relatywnie mało.

W ostępach leśnych wschodniej Sarmacji napotkać **tropicańskiego**, zwanego (*Phaenicophaeinae tropicana, schwarzwaldae*). Na skutek leśnym gatunek ten osiąga przy czym jego skrzydełka w wielkości są o wiele większe inkaskiego. Ponadto *tropicana* posiada długi, ten żywi się nektarem tamtych terenach pieski morwańskie nie występują.

południowej i południowo-
możemy **kukuła**
także czarnoleskim
Phaenicophaeinae
życia w gęstym poszyciu
znacznie mniejsze rozmiary,
porównaniu do ogólnej
niż w przypadku kukuła
Phaenicophaeinae
zakrzywiony dzióbek – ptak
kwiatowym, gdyż na

W celach spożywczych, dzięki dokonaniom inżynierii genetycznej wyhodowano bliźniaczo podobne gatunki *Phaenicophaeinae iaroslaus* oraz *Phaenicophaeinae presitentia*. Osiągają one rozmiary porównywalne do kukuła inkaskiego, acz łatwiej odrzeć je z pierza, a ich mięso nie jest łykowate, dzięki czemu nadają się nie tylko do przyrządzania pasztetów. Składają także większe jaja.

Z czasem, aby zaspokoić estetyczne potrzeby Sarmatów, wyhodowano gatunki udomowione – **kukuła książęcego** (*Phaenicoptera kefasae*) oraz **kukuła tęczowego** (*Phaenicoptera regenbogae*). Do dziś powstało wiele krzyżówek tych gatunków, różniących się upierzeniem, wielkością i usposobieniem. Hodowanie jednego z tych gatunków jako zwierzęcia domowego jest wśród bogatszych Sarmatów bardzo popularne.

Oddzielnym zagadnieniem jest **kukuł baridaski** (*Phaenicoptera baridae*). Bliskość Wandystanu sprawiła, że wiele osłabionych podróżą osobników kukuła inkaskiego zatrzymywało się właśnie w Baridasie. Niestety, na anemiczne ptaki ze

zwielokrotnioną siłą działały czynniki antropogeniczne – wszechobecne do niedawna w rolnictwie pestycydy, herbicydy z pokolenia na pokolenie modyfikowały kukuli genom. Na domiar złego kumulujący się w organizmach DDT³ przyspieszył te procesa. W ich wyniku w Baridasie rozmnożyły się w niezliczonych ilościach różnego rodzaju mutacje, z bliżej nieznanymi przyczynami przedstawiane w almerskim ZOO jako prawdziwe, naturalne kukuły. Na skutek zawirowań politycznych w Baridasie agresywne mutanty praktycznie wytrzebiły kukuła inkaskiego z tamtejszych terenów. Ostatnimi czasy organizacje ekologiczne starają się jednak doprowadzić do odtworzenia populacji kukuła inkaskiego w Baridasie.

Znaczenie gospodarcze kukuła

W zależności od gatunku, kukuły mają dla gospodarki różnorakie znaczenie.

Kukuł inkaski, choć znajduje się pod ochroną, nadal stanowi łakomy kąsek dla myśliwych, a raczej kłusowników gotowych przyrządzić z niego znany w całym chyba mikroświecie pasztet. Oprócz tego popularna jest jeszcze jajecznicza z kukulich jaj. Mięsa kukulego się na ogół nie spożywa ze względu na jego nikłe wartości odżywcze i małe walory smakowe.

Kukuł teutoński do niedawna był hodowany wyłącznie w celu organizacji walk tych ptaków w Wandystanie, a to ze względu na jego siłę i wytrzymałość. Ponadto po zastosowaniu różnorodnych środków chemicznych kukuł mógł stać się niebezpieczną bronią. Niestety, walki niedawno przestały być popularne i większość hodowli podupadło, w wyniku czego

³ Dichlorodifenylotrchloroetan - środek owadobójczy otrzymywany przez kondensację chloralu z chlorobenzenem w obecności stężonego kwasu siarkowego.

wiele osobników wydostało się na wolność⁴ i dziś napada na stada bydła czy wieśniaków wandejskich doprowadzając niejednokrotnie do wielu szkód.

Z gatunków *Phaenicothaeinae iaroslaus* oraz *Phaenicothaeinae presitentia* otrzymuje się przede wszystkim znakomitej jakości pierze, wysokokaloryczne, bogate w białko jaja oraz cenione przez wielu kucharzy mięso. Mózdzki kukule uchodzą w Sułtanacie Al-Rajn za rarytas.

Najciekawszym chyba gatunkiem jest tutaj **kukuł tropicański**. Ze spożywanego nektaru czarnolescy kukularze wytwarzają prześwietny miód, stosowany jako afrodyzjak, lek na impotencję oraz środek łagodzący nieprzyjemne objawy hemoroidów. Smak, barwa oraz konsystencja są charakterystyczne dla każdego oola⁵. Ponadto z odchodów i wyplujek⁶ kukulich w Czarnolesie, Soli i Puncie pędzi się bimber, tzw. kukulicę. Jak głosi miejscowe porzekadło, „Daje w banię, pali znicza, tropicańska kukulica”, jest to trunek niezwykle mocny. Niejednokrotnie nieumiejętne korzystanie z jego dobrodziejstw doprowadzało do tragedii.

Jak więc widzimy kukula rodzina jest niezwykle rozbudowana, a jej członkowie stanowią integralną część gospodarki Sarmacji i tożsamości narodowej jej mieszkańców.

⁴ Stąd także baridaskie mutacje...

⁵ Ool – kukuli odpowiednik ula.

⁶ Niestrawione resztki pokarmu wydalane przez zwierzę przy pomocy odruchów wymiotnych.

Eustachiusz Protuberazy Łąkotka, profesor doktor habilitowany, ur. 13.01.1947 r. w Czarnolesie. Ojciec pięciorga dzieci. Absolwent Technikum Rolniczego w Czarnolesie i Wyższej Szkoły Gospodarki Rolnej w Genosse Wanda Stadt; doktorat na Uniwersytecie Grodziskim. Niekwestionowany autorytet w dziedzinie rolnictwa i rozwoju wsi. Orędownik zmian w strukturze agrarnej Sarmacji. Propagator wielu reform rolnych, prekursor mechanizacji rolnictwa i rękodziela artystycznego. Jego główne prace to: „Chów czy nie chów. Dylematy współczesnego rolnictwa” (1969), „Propedeutyka wiedzy o roli” (1975), „O skutecznym żniw sposobie” (1980), „O bronowaniu” (1981), „Mechanizacja i chemizacja rolnictwa w kontekście zachowania równowagi biologicznej i ekonomicznej środowiska” (1995).